

ВІДГУК
доктора педагогічних наук, професора
Журби Катерини Олександрівни
на дисертаційне дослідження ПЕТРИВА Андрія Богдановича
«Формування патріотичних ідеалів студентів
аграрних закладів фахової передвищої освіти»,
подане на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»
галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Актуальність теми дослідження. Перед українським суспільством постали виклики збереження державності, суверенності, територіальної цілісності, що пов'язано із агресією росії проти України, анексії Криму та ряду територій на сході і півдні України, активними військовими діями та щоденними загрозами мирному населенню. Усе це актуалізує проблему формування патріотичних ідеалів у студентської молоді як умови національної солідарності українського суспільства у вирішенні задач об'єднання, збереження і відновлення української державності на окупованих територіях, відбудови України та перетворення її на передову європейську країну з дієвими громадянськими інституціями. Все це обумовлює необхідність формування патріотичних ідеалів у студентської молоді аграрних закладів фахової передвищої освіти.

Актуальність зазначеної проблеми детермінується суттєвими трансформаціями українського суспільства, значним внеском аграріїв у спротив і виживання України в умовах війни, а також значними зрушеннями в сучасній освітній політиці більшості країн світу, спрямованої на посилення формування патріотичних ідеалів у студентської молоді.

Крім цього, дослідження Петрива Андрія Богдановича набуває ще більшої актуальності у контексті її розгляду дисертантом як комплексної й інтегральної проблеми, а концептуальні ідеї, що лежать в її основі, притаманні багатьом наукам, серед них філософія, соціологія, психологія, а також педагогіка, яка переломлює різні теоретичні напрацювання в конкретні технології та методики виховання студентської молоді.

Отже, можемо зробити аргументований висновок, що у такому контексті дисертаційне дослідження «Формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової перед вищої освіти», виконане А. Б. Петрівим є безперечно, актуальним і своєчасним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дослідження є складовою науково-дослідної теми кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України «Теоретико-методичні основи навчально-виховної роботи у природоохоронних та аграрних вищих навчальних закладах» (державний реєстраційний номер 0115U003561). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 2 від 20.10.2020 р.).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться у дисертації. У дисертації представлено всі необхідні рівні наукової новизни, отримані у процесі дослідження результатів. До найбільш істотних наукових результатів, що вперше представлені в дисертації А. Б. Петріва варто віднести:

Вивчення й узагальнення генези та наукових поглядів на педагогічний феномен «патріотичні ідеали» у контексті виховання студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти.

Виокремлення та характеристика сутності і структурних компонентів формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти.

Дослідження й узагальнення зарубіжного й національного досвіду формування патріотичних ідеалів у студентської молоді.

Визначення та характеристика педагогічних умов формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти.

Здійснення експериментальної перевірки методики формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти.

Нові факти, одержані здобувачем. Проведене А. Б. Петрівим дослідження засвідчує належну наукову компетентність здобувачки, а також

дає підстави оцінювати виконану роботу як самостійний науковий доробок. Усі ознаки цілісного, завершеного наукового дослідження наявні у рукописі.

Дисертантом вперше в українській педагогічній науці здійснено комплексне дослідження проблеми формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти у єдності цілей, педагогічних умов і методичних засад їх реалізації в закладах фахової передвищої освіти, зокрема: уперше: визначено сутність і структуру поняття «патріотичні ідеали студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти», як інтегративне особистісне утворення, що включає уявлення про зразок людської поведінки та залежить від знань про минуле українського народу, національно-визвольну боротьбу героїв, а також від знань екологобезпечних технологій у галузі АПК; ціннісне ставлення до героїчних та трудових прикладів розбудови та захисту держави і розвитку економічної могутності України; актуалізовану потребу наслідування патріотичного ідеалу, патріотичну поведінку, спрямовану на розбудову держави та сталий розвиток українського суспільства; виділено складові поняття «патріотичні ідеали студентів аграрних закладів: мотиваційний компонент: потреба в наслідуванні героїчних та трудових прикладів оборони держави та розвитку її економічної могутності, ведення екологічно безпечного господарства; когнітивний компонент: знання історії України про борців за самостійність, економічні знання, знання про екологобезпечне господарство та сталий розвиток; емоційно-ціннісний компонент: позитивне ставлення до громадянських обов'язків, демократичних цінностей, прикладів розбудови держави, героїчних подвигів захисників територіальної цілісності, ціннісне ставлення до екологобезпечних та раціональних способів господарювання; діяльнісно-поведінковий компонент: здатність бути свідомим громадянином, наслідувати приклад борців за українську державність, відомих господарників, аграріїв, дотримуватися норм національного законодавства.

Виокремлено та обґрунтовано педагогічні умови формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти: 1) формування стійкої мотивації студентів аграрних закладів фахової

передвищої освіти до самовиховання патріотичних ідеалів; 2) забезпечення готовності наставників академічних груп аграрних закладів фахової передвищої освіти до формування патріотичних ідеалів; 3) використання виховного потенціалу соціально-гуманітарних дисциплін у формуванні патріотичних ідеалів здобувачів аграрних закладів фахової передвищої освіти; 4) залучення студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти до різних видів позааудиторної діяльності патріотичного спрямування, які проводяться органами студентського самоврядування;

Уточнено сутність ключових понять дослідження, а саме: «ідеал», «ідеал виховання», «патріотизм», «методика формування патріотичних ідеалів».

Подальшого розвитку набули зміст, форми, методи, прийоми, засоби формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Обґрунтованість наукових положень педагогічного дослідження, коректне з наукової точки зору опрацювання джерельної бази, сформульованих висновків за розділами і у цілому за результатами здійсненого дослідження, а також їх практична значущість для розвитку сучасної теорії і методики формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти, в сукупності дають підстави позитивно оцінити результати здійсненого дослідження.

На позитивну оцінку заслуговує здійснена дисертантом систематизація і класифікація джерельної бази в синхронному і діахронному вимірах, що відображає всі необхідні джерела нормативно-правового, наукового, навчально-методичного характеру. Це в сукупності дало змогу дисертанту ефективно розв'язати визначені завдання дослідження й розкрити генезу проблеми формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової перед вищої освіти. Так, у переліку використаної дисертантом літератури під час написання дисертації, загалом представлено 254 позицій, з яких 29 іноземною мовою. Такий ґрунтовний за змістом і напрямами розкриття наукових проблем

перелік посилань є безперечним доказом поінформованості дисертанта і дає підстави для висновку про його ерудованість, а відтак, ґрунтовність теоретико-методичних засад виконаного дослідження.

У сукупності викладене вище дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження А. Б. Петріва «Формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти» достатньо обґрунтовані й достовірні та цілком відповідають спеціальності, за якою виконано дисертаційне дослідження.

Значення для науки й практики отриманих результатів. Дисертаційне дослідження А. Б. Петріва містить нові, раніше не досліджені і до сьогодні не захищені наукові положення, а досягнуті нею результати у сукупності розв'язують актуальне педагогічне і науково-методичне завдання, сутність якого полягала у науковому осмисленні теорії і практики формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти.

Окремої позитивної оцінки заслуговує практична значущість результатів здійсненого А. Б. Петривим дослідження, сутність якого полягає у тому, що його матеріали (фактичні дані, форми й методи, які забезпечують формування патріотичних ідеалів студентів), теоретичні положення та висновки, обґрунтовані у дисертації, можуть використовувати українські вчені для студіювання актуалізованих у дослідженні проблем. Здобуті результати можуть бути застосовані з метою вдосконалення процесу патріотичного виховання молоді, а також для розроблення та впровадження в освітній процес аграрних закладів фахової передвищої освіти програми формування ціннісного світогляду особистості студента «Громадянин, патріот, фахівець»; методичних рекомендацій для кураторів та викладачів коледжів «Формування патріотичних ідеалів студентів»; методики та педагогічних умов формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти; розробленні діагностичного інструментарію для визначення рівнів сформованості патріотичних ідеалів аграрних закладів фахової передвищої освіти, що можуть

бути використані в освітній діяльності аграрних коледжів, у самовиховному процесі студентів.

Як свідчить аналіз, проміжні та прикінцеві результати дослідження мали широке науково-педагогічне поле упровадження в освітній процес ВСП «Боярський фаховий коледж НУБіП України», ВСП «Заліщицький фаховий коледж імені Є. Храпливого НУБіП України», ВСП «Мукачівський фаховий коледж НУБіП України», ВСП «Березоворудський фаховий коледж ПДАУ».

Рівень апробації результатів дослідження підтверджується також участю дисертанта у п'яти міжнародних і всеукраїнській науково-практичних конференціях.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Матеріали та висновки дослідження можуть бути використані для розширення змісту курсів «Теорія і методика виховання», «Організація виховної роботи у закладах вищої освіти», «Педагогіка», «Історія педагогіки», у розробленні програм методичного забезпечення позааудиторної діяльності учасників освітньо-виховного процесу, у підготовці методичних посібників для кураторів академічних груп.

Характеристика основних положень роботи. У дисертації визначено науковий апарат дослідження, структурні компоненти (мета, завдання, об'єкт, предмет, основні дефініції), що дозволило автору логічно розгорнути науковий пошук на всіх етапах роботи. Структура дисертації виправдана логікою дослідження. Вона складається з анотацій українською, англійською мовами, вступу, трьох розділів, загальних висновків, серед 254 використаних джерел 29 – іноземними мовами) і 7 додатків. Такий поділ роботи є, на нашу думку, вдалим і відображає цілісний процес наукового пошуку автора.

Слід відзначити широкий спектр адекватних методів дослідження. Зокрема: аналіз, порівняння, узагальнення, педагогічне спостереження, бесіда, анкетування, інтерв'ю, створення ситуацій, які виховують, експертна оцінка, авторське анкетування, експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи), графічні, статистичні методи та ін., що дало змогу

дисертанту успішно досягти поставленої мети та реалізувати дослідницькі завдання.

У першому розділі *«Теоретичні засади формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової перед вищої освіти»* здобувачем здійснено аналіз історичної генези проблеми на різних етапах розвитку людства.

Проведений автором аналіз наукових джерел дозволив дати цілком виважене трактування ключової категорії дослідження – «патріотичні ідеали студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти».

Автором вдало визначено наукові підходи, здатні забезпечити ефективність процесу формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти: системний, аксіологічний, культурологічний, особистісно-орієнтований, діяльнісний.

Цілком слушно автор наголошує на тому, що процес формування патріотичних ідеалів студентів значною мірою є сукупністю мотиваційного, когнітивного, емоційно-ціннісного та діялісно-поведінкового структурних компонентів.

У другому розділі *«Методичні основи формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти»* розкривається та узагальнюється зарубіжний та вітчизняний досвід на трьох рівнях: міжнародному, національному, інституційному.

Автор виокремлює проблеми формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти, до яких відносить декларативність у формуванні патріотичних ідеалів, недостатню методичну підготовленість науково-педагогічних працівників тощо.

Безперечним позитивом поданої дисертації є розроблені та обґрунтовані педагогічні умови формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти: формування стійкої мотивації студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти до самовиховання патріотичних ідеалів; забезпечення готовності наставників академічних груп аграрних закладів фахової передвищої освіти до формування патріотичних ідеалів; використання

виховного потенціалу соціально-гуманітарних дисциплін у формуванні патріотичних ідеалів здобувачів аграрних закладів фахової передвищої освіти; залучення студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти до різних видів позааудиторної діяльності патріотичного спрямування, які проводяться органами студентського самоврядування.

У третьому розділі *«Експериментальна перевірка ефективності методики формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти»* представлено результати експериментальної роботи та методичку сформованості патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти. Автором представлено діагностувальний інструментарій, визначено критерії, показники та виявлено рівні сформованості патріотичних ідеалів у студентської молоді. На позитивну оцінку заслуговує модель формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої підготовки, з відповідними блоками: цільовим, змістовним, теоретико-методологічним, процесуальним, оцінно-результативним. У розділі досить ґрунтовно проаналізовано сучасні форми і методи виховання студентської молоді. Здійснено порівняльний аналіз констатувального, формувального та контрольного етапів експерименту.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях. Основні положення і результати дисертаційного дослідження висвітлено в 11 публікаціях (10 одноосібні), із них 4 статей у фахових наукових виданнях України, стаття у періодичному науковому виданні, включеному до міжнародної наукометричної бази даних Web of Science, 6 праць апробаційного характеру.

На основі аналізу змісту цих публікацій можна зробити обґрунтований висновок, що наукові положення, висновки і рекомендації, які було отримано в результаті здійсненого дослідження та у друкованих працях здобувача, викладено достатньо повно. Дисертантом відповідним чином оформлені посилання на наукову літературу та нормативно-правові акти.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Як будь-яка наукова праця, присвячена дослідженню недостатньо вивчених

міждисциплінарних наукових феноменів, дисертація А. Б. Петріва містить певні дискусійні положення, а відтак хотілося би уточнити й конкретизувати бачення автора щодо деяких з них:

1. Варто було б у вступі та у додатках представити апробацію результатів дослідження дисертанта.

2. Потребує доповнення нормативна база дослідження Законом України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» та Стратегією утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року.

3. На наш погляд, варто би було посилити аналіз теоретичної частини дисертаційного дослідження сучасними дисертаційними дослідженнями.

4. Розкриваючи генезу формування патріотичних ідеалів у педагогіці, доцільно було б окреслити деякі суперечливі, дискусійні позиції учених щодо досліджуваного феномену протягом такого тривалого періоду. Такий підхід би проявив більш чітку дослідницьку позицію автора щодо досліджуваного феномену.

5. В роботі добре представлено вітчизняний і зарубіжний досвід, міститься багато методичних матеріалів цікавих для викладачів і студентів, однак напрацювання лабораторії національно-патріотичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України не згадуються, тоді як у даному випадку вони мали би бути цікавими для здобувача.

6. Потребує уточнення виховна діяльність, про яку йдеться на с. 91, зокрема відвідування музеїв і виставок, присвячених подіям Другої Світової війни. У цьому контексті варто було б зробити акцент на тому, як використовується тема Другої Світової війни у російській військовій пропаганді сьогодні. А також звернути увагу і на сучасні виставки трофейної російської зброї.

7. У тексті дисертації зустрічаються окремі стилістичні помилки та неточності.

Проте висловлені зауваження не мають принципового характеру і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, її результати, що мають достатній рівень новизни.

Загальний висновок. Дисертація Петріва Андрія Богдановича на тему: «Формування патріотичних ідеалів студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти» є завершеною, самостійною кваліфікаційною науковою роботою, яка за актуальністю, науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор, Петрів Андрій Богданович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Офіційний опонент завідувач лабораторії національно-патріотичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України, доктор педагогічних наук, професор Катерина ЖУРБА

ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС
СТВЕРДЖУЮ
Зав. відділу кадрів
Інституту проблем виховання НАПН України

Власенко В. В.

Журба
п.суд. К.О.